

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 31/2008 vp

Hallituksen esitys laiksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen järjestämisestä

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2008 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen järjestämisestä (HE 126/2008 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana
- neuvotteleva virkamies Päivi Kaartamo, sosiaali- ja terveysministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeusministeriö
- sisäasiainministeriö
- Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen järjestämisestä. Lailla, joka liittyy kunta- ja palvelurakenneuudistuksen toteuttamiseen, poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyytämän ja terveydenhuollossa tehtävän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämisen kustannukset siirrettäisiin kunnilta valtiolle.

Palvelujen tuottamisesta lääninhallitus ja yliopistollista sairaalaa ylläpitävä sairaanhoitopiiri tekisivät sopimuksen poliisia ja syyttäjälaitosta kuultuaan. Sairaanhoitopiiri voisi tuottaa palvelut

itse tai tarvittaessa hankkia palvelut tai osan niistä toiselta palvelun tuottajalta. Yliopistollinen sairaanhoitopiiri vastaisi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämistä koskevien tutkimusten järjestämisestä, koordinoinnista ja laadusta.

Ehdotus liittyy vuoden 2009 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Nyt ehdotetulla lailla on tarkoitus siirtää terveydenhuollossa tehtävän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämisen kustannukset kunnilta valtion vastattaviksi. Esitys liittyy lakiin kunta- ja palvelurakennemuutoksesta (169/2007). Sen 8 §:n mukaan valtion rahoitettavaksi siirretään kustannukset, jotka aiheutuvat kunnalle osana kansanterveyslain (66/1972), erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) tai mielenterveyslain (1116/1990) mukaisia tehtäviä. Tällaisia tehtäviä ovat lain 8 §:n mukaan muun muassa lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvät selvitykset sekä oikeuspsykiatriset selvitykset. Nyt käsiteltävän lakiehdotuksen tarkoituksena ei ole siirtää valtiolle nykyisin kunnallisissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämiseen erikoistuneita yksiköitä. Tutkimusten järjestämisvastuu säilyisi erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) 24 §:ssä tarkoitetuilla sairaanhoitopiirien kuntayhtymillä.

Kustannusten siirto kunnilta valtion vastattavaksi edellyttää, että terveydenhuollossa tehtävä tutkimus tapahtuu poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä ja että asiassa on kyse lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämisestä. Lisäksi edellytetään, että lääninhallitus ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ovat tehneet sopimuksen palvelujen tuottamisesta. Sopimus on tehtävä viimeistään helmikuun 15 päivänä 2009.

Lapsen määritelmä

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä säädetään rikoslain (39/1889) 20 luvun 6 ja 7 §:ssä. Mainituissa pykälissä tarkoitettut rikokset kohdistuvat pääsääntöisesti alle 16-vuotiaisiin lapsiin. Uhri voi kuitenkin olla myös 16- tai 17-vuotias, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettava. Nyt käsiteltävän lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentissa säädetään, että siinä tarkoitettu tutkimus tehdään "lapsen seksuaa-

lisen hyväksikäytön epäilyn selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi". Pykälän 2 momentin mukaan "lakia sovelletaan lapseen, joka on tutkimuksen käynnistyessä alle 16-vuotias tai, jos siihen on erityistä perustetta lapsen terveydentila ja kehitys huomioon ottaen, alle 18-vuotias". Jotta lakiehdotuksen 1 §:n soveltamisala ei lapsen iän osalta poikkeaisi rikoslaissa säädetystä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määritelmästä, hallintovaliokunta ehdottaa, että 1 §:n 1 momentin ilmaisu "lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämiseksi" korvataan ilmaisulla "rikoslain (39/1889) 20 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettun hyväksikäyttörikoksen selvittämiseksi". Myös 1 §:n 2 momentin sanamuoto tulee tällöin ottaa uuteen tarkasteluun.

Rahoitusvastuu

Kustannukset, jotka aiheutuvat lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä selvityksistä sekä oikeuspsykiatrisista selvityksistä, siirtyvät kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain 8 §:n mukaan valtion rahoitettavaksi viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2009. Valtion vuoden 2009 talousarvion momentille 33.60.34 on tässä tarkoituksessa otettu 4 miljoonan euron arviomääräraha. Valtio maksaa vuosittain sairaanhoitopiireille huhtikuun loppuun mennessä kultakin vuodelta laskennallisen korvauksen, ja vastaavasti sairaanhoitopiirien kuntayhtymien on toimitettava selvityksensä sopimukseen perustuvista toteutuneista kustannuksista lopullisten korvausten suorittamista varten seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Vuosina 2006 ja 2007 valtio on korvannut sairaanhoitopiireille 80 prosenttia niistä kustannuksista, jotka ovat johtuneet alle 16-vuotiaiden lasten seksuaalisen hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilyn selvittämisestä. Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan valtion varoista korvataan kuitenkin vain "toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeellisina pidettävät kustannukset". Valiokunta katsoo, että kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain 8 §:n säännös huo-

mioon ottaen todelliset kustannukset tulisi korvata täysimääräisinä.

Sopimuspuolet

Lääninhallitus ja erikoissairaanhoitolain 24 §:ssä tarkoitettu yliopistollinen sairaanhoitopiiri tekevät lakiehdotuksen 5 §:n mukaan sopimuksen palvelujen tuottamisesta. Palvelun korvaaminen edellyttää, että se sisältyy sopimuksen piiriin. Tehdessään sopimuksen sairaanhoitopiirin kanssa lääninhallitukset toimivat palvelun tilaajina ja toisaalta varmistuvat siitä, että annetut palvelut ovat tarpeenmukaisia, laadukkaita ja että ne tuotetaan tehokkaasti.

Hallintovaliokunta korostaa, että on tärkeää, että poliisia kuullaan sopimusta valmisteltaessa. Silloin esitutkintaviranomaisen käytännön tarpeet voidaan ottaa huomioon. Valtio vastaa rikosten selvittämisestä ja pääosin poliisissa tehtävästä lapsen tai nuoren haastattelusta. Käytännössä poliisin mahdollisuus vaikuttaa sopimukseen voitaisiin turvata parhaiten, jos se olisi asiassa yhtenä sopijapuolena. Myös syyttäjätahon tarpeet tulisi ottaa huomioon sopimusta tehtäessä. Tämä olisi mahdollista hoitaa myös kuulemismenettelyllä.

Tutkimusyksikön oikeus saada ja antaa tietoa
Tutkimusyksikön oikeudesta asiakirjoihin säädetään lakiehdotuksen 4 §:ssä. Sen mukaan tut-

kimusyksiköllä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada poliisilta, syyttäjältä ja tuomioistuimelta kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat siltä osin, kun ne ovat "tarpeen" tutkimuksen tekemiseksi. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan edellytyksenä on kuitenkin, että tiedon saaminen on "välttämätöntä" tutkimusyksikön tehtävän hoidon kannalta.

Hallintovaliokunta toteaa, että ehdotuksella lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyä selvittävän tutkimusyksikön tiedonsaantioikeutta ja tietojenanto-oikeutta laajennetaan koskemaan muutoin salassa pidettäviä tietoja. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tällaisen sääntelyn yhteydessä asianmukaisena, että viranomaisen tiedonsaantioikeus ulotetaan vain sen tehtävän kannalta "välttämättömiin" tietoihin (esim. PeVL 45/2004 vp, PeVL 4/2005 vp, PeVL 37/2005 vp ja PeVL 42/2005 vp). Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi, että lakiehdotuksen 4 §:n ilmaisu "kun ne ovat tarpeen", tarkennetaan muotoon "kun ne ovat välttämättömiä".

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

HaVL 31/2008 vp — HE 126/2008 vp

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tapani Tölli /kesk	Timo Korhonen /kesk
vpj.	Tapani Mäkinen /kok	Valto Koski /sd
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Outi Mäkelä /kok (osittain)
	Maarit Feldt-Ranta /sd	Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
	Juha Hakola /kok	Lenita Toivakka /kok
	Heli Järvinen /vihr	Unto Valpas /vas
	Oiva Kaltiokumpu /kesk	Tuula Väätäinen /sd
	Elsi Katainen /kesk	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Sivonen.